

SATUJA JA KUVIA, YHDESSÄ JAETTUA ILOA

Satuprojekti osallisuuden tukena Päiväkoti Agapessa

Petra Laine

Opinnäytetyö, kevät 2016

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK) + Lastentarhan-
opettajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Laine, Petra. Satuja ja kuvia, yhdessä jaettua iloa, Satuprojekti osallisuuden tukena Päiväkoti Agapessa. Helsinki, kevät 2016, 37s., 2 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena kehittämisprojektina Päiväkoti Agapessa, Helsingissä. Työn tavoitteena oli tuoda sadutus Päiväkoti Agapeen osallisuutta vahvistavaksi menetelmäksi. Opinnäytetyön toiminnallisen osion eli Satuprojektin tavoitteena oli saduttaa, osallistaa ja järjestää Satunäyttely projektin päätöstilaisuutena. Satuprojekti perustuu lapsilähtöiseen varhaiskasvatukseen, joka tukee lapsen omaa toimijuutta.

Satuprojekti järjestettiin päiväkodin 4–5-vuotiaille lapsille. Projektissa lapsille tarjottiin mahdollisuus kertoa oma satu sadutusmenetelmän mukaisesti. Sadutuksessa lapsi kertoo sadun ja aikuinen kirjaa lapsen kertomuksen sanatarkasti ylös. Lasten vanhempia pyydettiin osallistumaan projektiin kuvittamalla lasten kertomat sadut. Saduista ja kuvista koottiin Satunäyttely, joka toimi lasten kertomien satujen julkaisutilaisuutena.

Opinnäytetyön Satuprojekti toteutettiin syksyllä 2015 Päiväkoti Agapessa. Sadutukseen päiväkodissa osallistui 5 lasta ja lisäksi 2 lasta toi kotona kerrotun sadun mukanaan päiväkotiin. Palaute sadutuksesta kerättiin lapsilta nalle-tunnetilakorttien avulla. Satunäyttelyyn, jossa sadut ja niistä piirretyt kuvat olivat esillä, osallistui koko päiväkotii. Näyttelyn palaute kerättiin päiväkodin työntekijöiden avulla havainnoimalla. Satuprojekti onnistui osallistamaan lapset, luomaan yhteistä iloa sekä mahdollisuuden osallisuuden kokemiseen.

Asiasanat: varhaiskasvatus, lapsilähtöisyys, osallisuus, kasvatuskumppanuus, sadutus

ABSTRACT

Laine, Petra. Stories and pictures, shared happiness, Storycrafting project to support children's involvement in a Agape day care unit. 37p., 2 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2016. Diaconia University of Applied Sciences, Degree Programme in Social Services, Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services.

The thesis was carried out as a work-oriented functional project in early childhood education in Agape day care unit in Helsinki. The function of the thesis was to bring storycrafting to the Agape day care unit as a cementing method of participation. The thesis' objective was to put storycrafting in practice, to involve and to arrange a Storycrafting exhibition as a closure of the project. The Storycrafting project bases on child based upbringing which supports child's involvement.

The Storycrafting exhibition was arranged to 4–5-years old children in the Agape day care unit. In this project children were given an opportunity to tell a story according to the storycrafting method. In storycrafting a child tells a story and an adult writes it down word for word. Children's parents were asked to participate in the project by illustrating the stories. In the Storycrafting exhibition, the stories and the illustrations were put together.

The thesis' Storycrafting project was realized in the fall of 2015 in Agape day care unit. Five children participated in storycrafting in the day care and two children brought a story which they had told at home to the day care. The feedback from the children was collected with the Bear emotion cards. The whole Agape day care unit participated to the Storycrafting exhibition where all the stories and illustrations were on view. The feedback of the Storycrafting exhibition was collected by observing with the staff of the day care unit. The Storycrafting project was able to support children's involvement, to create shared happiness and to enable positive experiences of participation.

Tags: early childhood education, child based upbringing, involvement, educational partnership, storycrafting

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 LAPSILÄHTÖINEN VARHAISKASVATUS	8
2.1 Lapsilähtöisyys	8
2.2 Kasvatuskumppanuus	9
2.3 Ammatillinen vuorovaikutus.....	10
3 SADUTUS.....	12
3.1 Sadutuksen taustaa.....	12
3.2 Sadutus kehityksen tukena	13
4 OSALLISUUS	15
4.1 Osallisuuden kokeminen	15
4.2 Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa.....	16
5 PROJEKTIN TAVOITTEET JA TAUSTAA	17
5.1 Tavoitteet	17
5.2 Projektin taustaa.....	17
5.3 Projektin lapset.....	19
6 SATUPROJEKTIN TOTEUTUS.....	20
6.1 Lapsiin tutustuminen	20
6.2 Saduttaminen	20
6.3 Satunäyttely	22
6.4 Yhteydenpito vanhempiin projektin aikana	23
6.5 Tavoitteiden saavuttaminen	24
7 POHDINTA	26
7.1 Johtopäätökset.....	26
7.2 Eettisyys ja luotettavuus.....	28
7.3 Ammatillinen kehittyminen.....	29

LÄHTEET.....	31
LIITTEET	34
Liite 1. Ensimmäinen kirje vanhemmille	34
Liite 2. Kirje vanhemmille Satuprojektin aikana.....	35

1 JOHDANTO

On merkityksellistä, miten lapsuus ja kasvu mielletään. Jos varhaiskasvatus on lapsen kasvattamista ihmisyyteen ja vastuulliseksi yhteiskunnan jäseneksi, jää lapsuus vain pakolliseksi välivaiheeksi ennen ”todellista” aikuisena elämistä. Välivaiheen sijaan lapsuus tulisi nähdä arvokkaana olemisena ja elämisenä tässä ja nyt. (Turja 2011, 42.)

Varhaiskasvatus on kasvatuksellista vuorovaikutusta, jota toteutetaan pienten lasten eri elämänpiireissä. Varhaiskasvatuksen arvopohja perustuu lapsen oikeuksia käsitteleviin keskeisiin säädöksiin ja sopimuksiin, joiden merkittävin arvo on lapsen ihmisarvo. (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005, 11–12.) Varhaiskasvatuksen tavoitteena on varhaiskasvatuslain mukaan edistää lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Lisäksi sen tehtävänä on muun muassa tukea oppimista, toteuttaa lapsen leikkiin ja luovaan toimintaan perustuva pedagogista toimintaa, varmistaa hyvä ja monipuolinen varhaiskasvatusympäristö sekä turvata lasta kunnioittava toimintatapa kehittämään lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja. (Varhaiskasvatuslaki 2015.)

Varhaiskasvatuksessa lastentarhanopettajan toimenkuvaan sisältyy opetukseen ja pedagogiikkaan liittyvät tehtävät, lapsiryhmien ohjaaminen sekä kotikasvatuksen tukeminen. Lastentarhanopettajan tehtävänä on myös vastata toiminnan suunnittelusta, toteutuksesta, arvioinnista ja kehittämisestä. (Sarvimäki & Silta-niemi 2007, 45.)

Lapsen rooli aikuisten näkökulmasta jää liian usein pelkäksi hoivan kohteeksi. Kallialan (2012, 13) havaintojen mukaan aikuisten huomio kiinnittyy liian helposti kännykän pirinään tai toisten aikuisten kanssa käytyihin keskusteluihin, jotka tapahtuvat korkealla lapsen pään yläpuolella. Opinnäytetyöni tavoitteena on tukea osallisuutta päiväkodissa sadutusmenetelmän avulla. Satuprojekti tukee lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen periaatetta, jossa lapsi nähdään arvokkaana, aktiivisena toimijana. Lapsilähtöisyyden tukeminen sadutuksen keinoin on vastalääkettä arjen tilanteisiin, joissa lapsi jää usein toiseksi aikuisen huomiosta.

Projektin yhteistyökumppani Päiväkoti Agape on kristillisellä arvopohjalla toimiva yksityinen päiväkoti Helsingissä. Päiväkoti on osa Agape-keskusta, johon kuuluu myös kristillinen koulu ja iltapäiväkerho. Päiväkoti Agapen varhaiskasvatuksen suunnittelun ja toteutuksen perusta on rakkaus lapsiin. (Agape-keskus i.a.)

Opinnäytetyöni on kehittämisprojekti sadutuksesta päiväkotiympäristössä. Sadutus on lapsilähtöistä varhaiskasvatusta tukeva menetelmä, jossa lapset itse kertovat sadun ja jonka aikuinen kirjaa ylös. Sadutus tukee lapsen omaa toimijuutta ja mahdollistaa vastavuoroisen vuorovaikutustilanteen lapsen ja aikuisen välille. Sadutuksen tavoitteena on edistää osallisuuden kokemusta sekä saada lapsen ääni ja ajatukset kuuluviin.

2 LAPSILÄHTÖINEN VARHAISKASVATUS

2.1 Lapsilähtöisyys

Jokaisella lapsella on tarve tulla kohdatuksi, nähdyksi ja kuulluksi omana ainutlaatuisena itsenään (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005, 13). Lapsilähtöisyys on lapsen kulttuuriin, toimintaan ja kokemuksiin pohjaava oppimis- ja opettamisprosessi, jossa lapsi on keskeisenä toimijana. Lapsi mielleltään luonnostaan uteliaaksi, aktiiviseksi, oppimishaluiseksi, oppimiskykyiseksi ja sosiaaliseksi. Lapsessa nähdään olevan jo valmiina suuri potentiaali, joka tulee vain osata ohjata ja rohkaista esille. Lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen mukaan oppimisessa oleellista on prosessin sosiaalinen luonne, lapsen oma aktiivinen toiminta, leikki ja elämyksellisyys. (Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2006, 221–222.)

Lapsilähtöisessä varhaiskasvatuksessa asetetaan lasten tarpeet toiminnan suunnittelun ja toteutuksen pohjaksi (Kalliala 2008, 19). Siihen, miten kasvattaja näkee lapsen ja tunnistaa tämän tarpeet, vaikuttaa hänen ihmiskäsityksensä. Ihmiskäsitys vaikuttaa kaikkeen toimintaan, suhtautumiseen itseen ja toisiin riippumatta siitä, onko ihmiskäsitys tiedostettua tai tiedostamatonta. (Koivunen 2009, 138.) Holistiseen eli kokonaisvaltaiseen ihmiskäsitykseen perustuen otetaan huomioon lasten fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset tarpeet. Nämä kolme osa-aluetta ovat ihmisen perusominaisuuksia, joita tarkastelemalla lasten tarpeita vastaavaa lapsilähtöistä varhaiskasvatusta on helpompi hahmottaa ja toteuttaa. (Karling, Ojanen, Siven, Vihunen & Vilen 2008, 17; Koivunen 2009, 139.)

Lapsilähtöisyys ei kuitenkaan poista aikuisen roolia lapsen kasvattajana. Lapsi tarvitsee aikuisen antamaa huolenpitoa, valvontaa ja turvallisia rajoja. (Hermanson 2012 a.) Kasvattajan tulisi pyrkiä havainnoimaan lapselle ajankohtaisia kiinnostuksen kohteita ja tarpeita. Erityisesti suotuisan kasvu- oppimisympäristön luominen on tärkeää. Hyvä kasvuympäristö kannustaa lasta omaehtoiseen toimintaan sekä tarjoaa sopivia haasteita ja hyviä kokemuksia. Kasvattajan tehtävä on antaa lapselle mahdollisuus omaehtoiseen tutkimiseen, kokeiluun ja oivaltamiseen. (Vilen ym. 2006, 223.)

2.2 Kasvatuskumppanuus

Varhaiskasvatuksen ensisijainen toteutuspaikka on lapsen koti. Lapsen huoltajilla on vastuu lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen turvaamisesta ja mahdollistamisesta. Toisena yleisenä varhaiskasvatuksen lähiympäristönä on päiväkotitoi. Näiden kahden ympäristön varhaiskasvatuksellinen rooli nivoutuu lapsen elämässä parhaimmillaan tiiviiksi yhteistyöksi lapsen kasvun tueksi. (Koivunen 2009, 11.)

Kasvatuskumppanuus perustuu varhaiskasvatuslakiin, jossa lapsen vanhemmille on kirjattu oikeus mahdollisuuteen osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin (Varhaiskasvatuslaki 2015/580). Kasvatuskumppanuus on vanhempien ja henkilöstön tietoista sitoutumista ja toimimista lapsen kehityksen, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Kasvatuskumppanuus on vanhempien ja henkilöstön tasavertaista vuorovaikutusta. (Kaskela & Kekkonen 2007, 11.)

Tasavertainen suhde lapsen kasvattajina vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan välillä ei poista erilaisuutta näiden rooleissa ja tehtävissä. Lapsen vanhemmilla säilyy aina ensisijainen kasvatusoikeus ja vastuu lapsen hyvinvoinnista ja kehityksestä. (Kekkonen 2012, 42.) Lasten vanhemmilla ja päiväkodin henkilökunnalla on molemmilla olennaista ja mahdollisesti erilaista tietoa lapsesta. Lasten vanhemmilla on ainutlaatuinen suhde omaan lapseensa ja siten tietoa lapsesta, jota päiväkodin henkilökunnan on mahdotonta saada ilman vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä. (Karling ym. 2008, 294.) Päiväkodin henkilökunnalla on osaltaan koulutuksen antama ammatillinen osaaminen, tieto sekä havainnot lapsesta päiväkotiympäristössä. Kasvatuskumppanuudessa päiväkodin henkilökunta rakentaa vanhempien kanssa sellaista yhteistyötä, jossa aikuiset kotona ja päivähoitossa voivat yhteisesti jakaa ja yhdistää havaintojaan ja tietojaan lapsen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista. Toimiva kasvatuskumppanuus päiväkodin ja vanhempien välillä on erityisen tärkeää silloin, kun lapsella ilmenee tarvetta erityiselle tuelle. (Kekkonen 2012, 42–43.)

Kasvatuskumppanuuden periaatteita ovat kunnioitus, kuuleminen, dialogi ja luottamus. Luottamus vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan välillä on avainasemassa, kun tahdotaan rakentaa laadukasta kasvatusyhteistyötä. Keskusteluyh-

teyden jokapäiväisyys ja avoimuus sekä kasvattajien erilaisten roolien tiedostaminen ja omaksuminen luovat pohjaa hyvälle yhteistyölle ja luottamuksen rakentumiselle. (Koivunen 2009, 152.) Päiväkodin henkilökunnan vastuulla on luoda ja edistää kasvatuskumppanuutta vanhempien ja päiväkodin välille (Kekkonen 2012, 42). Konkreettisina keinoina kasvatuskumppanuuden mahdollistamiseksi voivat toimia kasvatustalut päiväkodin henkilökunnan ja lapsen vanhempien kesken sekä vanhempainillat, joissa myös vanhempien keskeinen vertaistuki mahdollistuu (Karling ym. 2008, 294).

Kasvatuskumppanuuden tavoitteena on lisätä vanhempien osallisuutta päiväkodin arjessa ja sen kautta tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Kasvatuskumppanuuden avulla on mahdollista saada kokonaisvaltaisempi näkemys lapsen kasvusta kehityksestä ja mahdollisista tuentarpeista. Lapsen edun puolesta on oleellista, että kasvatuskumppanuuden osapuolet omaavat yhteisiä tavoitteita, linjauksia ja kasvatuskäytäntöjä koskien lapsen kasvatusta ja huolenpitoa. (Sosi- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005, 31–32.)

2.3 Ammatillinen vuorovaikutus

Niin lapsella kuin aikuisellakin on tarve tulla kuulluksi ja hyväksytyksi (Karling ym. 2008, 194). Vuorovaikutus on kaksisuuntaista vaikuttamista, jossa viestitään asioita muille, luodaan yhteyttä toisiin ja saadaan palautetta omasta toiminnasta. Vuorovaikutus on yhdessä olemista ja tekemistä sekä ajatusten ja tunteiden vaihtamista. Vuorovaikutus ilmenee sekä sanallisena eli verbaalisena vuorovaikutuksena että sanattomana eli nonverbaalisena vuorovaikutuksena. Sanaton vuorovaikutus näkyy muun muassa eleinä, ilmeinä ja katsekontaktina. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2002, 19–23.) Jari Sinkkosen (2008, 269) mukaan vuorovaikutuksessa katseiden, eleiden ja äänenpainojen merkitys on suuri lapsen iästä riippumatta.

Lasten parissa sanallisessa vuorovaikutuksessa korostuu käytettyjen sanojen ymmärrettävyys. Liian abstraktit tai esimerkiksi sarkastiset ilmaisut voivat aiheuttaa lapselle väärinymmärryksiä ja näin vaikeasti ymmärrettäviä vuorovaikutustilanteita. Sanallisessa vuorovaikutuksessa lasten kanssa tulee käyttää helposti

ymmärrettäviä, konkreettisia termejä ja lauserakenteita. Vuorovaikutusta helpottaa fyysisesti lapsen tasolle laskeutuminen, jolloin katsekontakti on selkeämpi ja ilmapiiri tasavertainen. Ongelmatilanteita eli epäsuoria vuorovaikutustilanteita aiheuttaa myös, jos sanallinen ja sanaton viestintä ovat ristiriidassa keskenään. Ristiriitaisessa vuorovaikutuksessa sanaton viestintä jää voimakkaimmin muistiin. (Koivunen 2009, 47–49.) Hyväntahtoisen aikuisen läsnäolo on lapsille tärkeää, sillä lapsi kehittyy vuorovaikutuksessa lapsen ja ympäristön, erityisesti lapsesta huolehtivien kasvattajien välillä (Kalliala 2008, 33).

Vuorovaikutusta ohjaa työntekijän ammatillisuus, mutta myös vuorovaikutustilanteen molempien osapuolien näkemykset ja maailmankatsomukset. Asiakaslähteisen vuorovaikutuksen rakentuminen koostuu aina niistä ”aineksista”, joita vuorovaikutustilanteeseen osallistuvilla ihmisillä on. Päiväkodin henkilökunnalla tulisi olla ammatillinen näkökulma ja intressi hyvän vuorovaikutustilanteen luomiseksi. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2002, 30–31.) Ammatillinen vuorovaikutus pitää sisällään tietoa ja taitoa, jonka avulla vuorovaikutustilanteita on mahdollista kehittää ja soveltaa. Vuorovaikutus voi olla lapsen leikin havainnoimista, ilmeiden ja eleiden seuraamista esimerkiksi kun lapsi ei pysty tai uskalla ilmaista itseään sanoin. Ammatillinen vuorovaikutuksen ollessa ohjaavaa se voi pitää sisällään tiedottamista, neuvomista ja opettamista. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2002, 21–23.) Mattila (2011, 18) linjaa lapsen kohtaamisen tärkeimmiksi elementeiksi kunnioittamisen, arvostamisen, luotettavuuden ja huolenpidon.

3 SADUTUS

3.1 Sadutuksen taustaa

Sadutus on lähtöisin Suomesta, ja se on 1980-luvulta lähtien levinnyt ja kehittynyt niin Suomessa kuin ulkomaillakin. Alussa sadutuksen aloittaja Monika Riihelä käytti sadutusta terapeuttisena välineenä lapsen itsetunnon ja osaamisen esille nostajana, mutta nykyisin menetelmä on laajentunut monien eri projektien kautta laajemmin lasten kohtaamisen ja heidän oman kulttuurin ja kokemusten esille tuomisen menetelmäksi. (Karlsson 2014, 192–196.) Merkittävän työn sadutuksen tutkimisessa ja kehittämisessä on tehnyt kasvatustieteiden tohtori Liisa Karlsson, jonka tohtorinväitöstutkimus (2000) oli ensimmäinen, joka käsitteli sadutusmenetelmää.

Satukeikka-hanke (1995) toteutettiin Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen koordinoimana valtakunnallisena hankkeena, jossa lapset kävivät keskinäistä kirjeenvaihtoa omien satujensa välityksellä (Karlsson 2014, 199.) Satukeikka-hankkeen kautta sadutettiin tuhansia 0–15 -vuotiaita lapsia perhepäivähoidossa, päiväkodeissa, kouluissa, lastenkodeissa, neuvoloissa, kirjastoissa, sairaaloissa, leikkikentillä, kerhoissa ja kotona. Satukeikka-toiminta muotoutui Kuperkeikkakyyti-verkostossa, joka on lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten verkosto. (Karlsson, 2001.)

Sadutuksesta on viime vuosina tehty myös useita opinnäytetöitä kuten Hyrkkäsen ja Kääriäisen opinnäytetyö (2014) ”Hän avaa saduissaan palan sielunmaise- maansa” Sadutus-kasvatuskumppanin avain lapsen osallisuuteen. Hyrkkänen ja Kääriäinen toteuttivat opinnäytetyön kehittämisprojektina osana päiväkotia Lähe- mäen lastentalon osallisuushanketta. ”Sadutuskevät 2013” tavoitteena oli juurrut- ta sadutusmenetelmä kasvatuskumppanin työvälineeksi lasten osallisuuden li- säämiseksi.

Emma Hautamäen opinnäytetyö Sadutusta päiväkodissa, – Lasten oma satukirja päiväkotia Kuperkeikassa (2015) toteutti produktiona päiväkodin lasten oman sa-

tukirjan sadutusmenetelmää apuna käyttäen. Produktiossa tarjottiin mahdollisuus lasten osallisuuden parantamiseen, tallennettiin lasten kulttuuria sekä lisättiin päiväkodin tietoisuutta sadutuksen hyödyistä.

3.2 Sadutus kehityksen tukena

Ihmisen synnynnäisiin valmiuksiin kuuluu uteliaisuus ja halu oppia uutta vuorovaikutuksessa muiden kanssa (Karlsson 2014, 160). Kielellisen ilmaisun kautta lapsi jäsentää havaintojaan ja oppii uusia asioita. Leikki-ikäisenä lapsen sanavarasto kasvaa nopeasti ja erityisesti kolmivuotias lapsi opettelee innokkaasti uusia sanoja. Puheesta muodostuu lapselle väline ajatusten ja tunteiden ilmaisemiseen sekä ongelmien ratkaisemiseen. Kielen avulla lapsi myös muodostaa itsestään kuvan yksilönä. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2006, 43.)

Tarinankerronta on tapa ilmaista ja jakaa toisille omia ajatuksia ja tunteita. Lapsen toisen ikävuoden aikana voidaan havaita ensimmäisiä merkkejä tarinankerronnasta. Varhaisimmat tarinat koostuvat usein yksittäisistä asioista tapahtumista, joissa hän on ollut mukana. 3–5 ikävuosien välillä lasten tarinat pitenevät ja muuttuvat yksityiskohtaisemmiksi. Neljävuotiaiden tarinat voivat sisältää jo useita tapahtumia, mutta niille on monesti ominaista, että lapselta jää mainitsematta tapahtumia, jotka olisivat tarinan ymmärtämisen kannalta kuulijalle tärkeitä. Viisivuotiaana lapsi osaa jo kertoa johdonmukaisen tarinan, jossa tapahtumien kulku etenee ajallisesti oikein. (Nurmi ym. 2006, 52.)

Sadutus eroaa tavallisesta tarinoiden kertomisesta sen tavoitteiden puolesta. Toisin kuin tavallisessa tarinoiden kerronnassa sadutuksen keskiössä ei ole tuotettu satu vaan prosessi, jonka kautta lapsi kohdataan. (Karlsson 2014, 188.) Jokainen lapsi kaipaa tilanteita, jolloin aikuinen keskittyy aktiivisesti kuuntelemaan, mitä lapsella on sanottavaa. On tärkeää, että lapsi saa kertoa ja jakaa aikuisen kanssa kokemuksiaan esimerkiksi päivän tapahtumista. (Vilen ym. 2006, 169.) Sadutus on menetelmä, jossa yhdistyy kohtaaminen, kuuntelu, tiedon kerääminen, osallisuus, yhdessä tekeminen sekä kulttuurin tuottaminen (Karlsson 2014, 188). Sadutus kunnioittaa ja antaa arvoa lapsen ajatuksille ja kokemuksille, sekä tarjoaa sadun kertojalle mahdollisuuden muokata ajatuksista tarinoita. Sadutuksen

ydintä on vastavuoroinen kohtaaminen, kuuntelu, kerronta sekä osallisuus. (Karlsson 2014, 17–21.) Sadutuksen kautta lapsen kielellinen tietoisuus sekä käsitteiden käyttö lisääntyy (Karlsson 2014, 227).

Kerro satu (tai tarina), sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat. (Karlsson 2014, 24.)

Klassisessa sadutuksessa aikuinen eli saduttaja pyytää lasta eli sadutettavaa kertomaan sadun. Aikuinen keskittyy aktiivisesti kuuntelemaan ja kirjaa sadun juuri niin kuin lapsi on sen esittänyt. Kun satu on valmis, aikuinen lukee sadun ääneen ja kysyy, tahtooko lapsi muokata sitä jotenkin. Mahdollisten muokkausten jälkeen satu luetaan uudestaan. Sadutusta voidaan kutsua myös sadutusmenetelmiksi, sillä sadutusta voi soveltaa esimerkiksi ikäryhmän, teeman, tilan sekä ryhmäkoon mukaan. (Karlsson 2014, 17–24.) Yksilösadutus on yhtä kertojaa kerrallaan saduttamista kun taas ryhmäsaduttamisessa ryhmä kertoo yhteistä satua vuorotellen (Karlsson 2014, 321–322).

Sadutusmenetelmän arvot ja tavoitteet voidaan sisällyttää sadutuksen kuuteen eri ulottuvuuteen. Sadutuksessa on kerronnan vapaus, joka mahdollistaa itselle merkityksellisistä asioista kertomisen itse valitulla tavalla. Sisäisen äänen näkyväksi tekeminen ja hiljainen tieto tuovat sadun kertojalta esille tietoa, jota ei ole kenelläkään toisella. Sadutuksessa lapset kertojina ovat tiedon ja kulttuurin tuottajina. Kerronnassa tapahtuva sadutettavan kokemusten jäsentyminen. Saduttajan ja sadutettavan keskinäisen arvostuksen ilmeneminen vastavuoroisuudessa ja paneutuvassa kuuntelemisessa. Sadutus on dialogisen kohtaamisen prosessi, joka vapauttaa ja voimaannuttaa sekä kertojan että kirjaajan. (Karlsson 2014, 188–189.)

4 OSALLISUUS

4.1 Osallisuuden kokeminen

Osallisuutta määriteltäessä voidaan puhua tunteesta tai kokemuksesta olla osana jotakin yhteisöä. Osallisuus ilmenee mahdollisuutena vaikuttaa yhteisön toimintaan, jäsenten arvostuksena sekä tasavertaisuutena. Jokainen ihminen on osallinen yhteisöön, jossa elää ja viettää aikaa, mutta osallisuuden laatu voi vaihdella paljon. Osallisuus ei ole vain ulkoisia tapoja toimia, vaan se näkyy ja ilmenee pohjimmiltaan ihmisten kokemuksissa, asenteissa ja arvoissa. Osallisuuden kokemusta voidaan pitää perustana ihmisenä olemiselle. (Vilpas & Tast 2011, 145–148.)

Lapsen varhaiset vuorovaikutussuhteet omiin vanhempiin ja muihin perheenjäseniin ovat osallisuuden varhainen ja tärkein ilmentymä. Erityisesti aikuisen vuorovaikutuksella on suuri vaikutus pienen lapsen perusturvallisuuden, minäkuvan ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. (Uusitalo & Laakso 2005, 45.) Yhteenkuuluvuuden tunne on lapselle tärkeä (Leinonen, Venninen & Ojala 2011, 83). Pienen lapsen osallisuutta voidaan lisätä olemalla psyykkisesti läsnä, keskittymällä kuuntelemaan lasta ja pyrkimällä ymmärtämään hänen kokemuksia ja toimintaa lapsen eri toimintaympäristöissä (Uusitalo & Laakso 2005, 46).

Kohtaavaan osallisuuden kulttuuriin kuuluu aito kuuntelu ja tarkkaavaisuus. Nämä ovat hyvänä edellytyksenä kasvulle ja kehittymiselle sekä oppimiselle ja luovuudelle. (Karlsson 2014, 227.) Hyvään kohtaamiseen sisältyy lapsen hyväksyntä juuri sellaisena kuin tämä on. Lapsen ei kuuluisi suorittaa tai esittää ansaitakseen aikuisen arvostuksen. Hyväksyvä kohtaaminen saa lapsen olemassaolon oikeuden, omanarvontunnon ja itsetunnon vahvistumaan. (Mattila 2011, 70, 93.) Osallisuuden kokeminen mahdollistaa lapsen myönteisen itsetunnon kehityksen (Turja 2011, 3).

4.2 Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005, 15) asetetaan tavoitteeksi, että lapsi voi kokea arvostusta, hyväksyntää omansa itsenäään, kuulluksi ja nähdyksi tulemista sekä terveen itsetunnon vahvistumista. Varhaiskasvatuksessa lasta ja tämän osallisuutta ei tule irrottaa kulttuurisesta ja sosiaalisesta kontekstistaan tai määritellä osallisuutta pelkäsi lapsen kuulluksi tulemiseksi. Osallisuuden toteutumiseksi lapsi on nähtävä aktiivisena toimijana ihmisten ja ympäristön välillä. (Kangas 2016, 13.)

Päiväkoti on lapsille merkityksellinen yhteisö. Yhteisön jäsenenä lapsi harjoittelee ja oppii sosiaalisia vuorovaikutustaitoja, jakamista, itsensä ilmaisua, toisten huomioon ottamista sekä roolin ottoa. Yhteisöön kuulumisen tunne ja lapsen osallistuminen vuorovaikutukseen omalla innovatiivisella tavallaan on osallisuuden kokemista sekä oppimista päiväkodin arjessa. (Leinonen, Venninen & Ojala 2011, 83–84.) Lasten osallisuuden toteutuminen päiväkodissa on mahdotonta ilman aikuisen sitoutumista osallisuuden tukemiseen (Leinonen, Venninen & Ojala 2011, 85). Kuitenkaan aikuisten on mahdotonta luoda hyvää ja onnistunutta osallisuuden kokemusta lapselle, mutta aikuisen rooli osallisuutta tukevien toimintojen luojana ja ylläpitäjänä on tärkeä. Aikuisen tehtävänä on luoda, ylläpitää ja uudistaa lapsille rikas toimintaympäristö. Aikuisen tulee myös varmistaa, että jokaisella lapsella on oikeus päästä osalliseksi tarjolla olevista mahdollisuuksista. (Kalliala, 2008, 65.) Osallistaminen on toisen ihmisen mukaan ottamista yhteiseen toimintaan, keskusteluun, leikkiin tai suunnitteluun. Osallistaminen pyrkii lisäämään osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. (Uusitalo & Laakso 2005, 44–45.)

5 PROJEKTIN TAVOITTEET JA TAUSTAA

5.1 Tavoitteet

Opinnäytetyöni tavoitteena on toteuttaa kehittämisprojekti, jossa tuon sadutuksen Päiväkoti Agapeen osallisuutta vahvistavaksi menetelmäksi. Opinnäytetyössäni toteutettavan Satuprojektin tavoitteena on 1) saduttaa, 2) osallistaa ja 3) järjestää Satunäyttely projektin päätöstilaisuutena.

Saduttamisen tarkoituksena on tukea lapsilähtöistä varhaiskasvatusta tuoden lapsen ajatukset kuuluviin. Lasten ja vanhempien osallistaminen Satuprojektiin mahdollistaa näille osallisuuden kokemuksen ja minulle, lastentarhanopettajan pätevyyttä tavoitellen, mahdollisuuden ammatillisen vuorovaikutuksen toteuttamiseen. Satunäyttely on sadutuksen ja osallistamisen yhteenveto, jossa lasten sadut julkaistaan osoittaen lasten tuotosten arvostusta ja edelleen pyrkien vahvistamaan lasten osallisuuden kokemusta.

5.2 Projektin taustaa

Suunnitellessani opinnäytetyötä ensimmäisenä tavoitteenani oli keskittyä johonkin lasten luovuutta ja osallisuutta tukevaan menetelmään. Oma kiinnostukseni sanataidetta kohtaan sai huomioni kiinnittymään sadutukseen, jossa lapset pääsevät itse, lapsilähtöistä varhaiskasvatusta toteuttaen, tuottamaan satuja ja tarinoita.

Päiväkoti Agape valikoitui opinnäytetyöni yhteistyökumppaniksi aikaisemman yhteistyön pohjalta. Keväällä 2014 suoritin lastentarhaopettajan pätevyyteen kuuluvan varhaiskasvatuksen pedagogisen harjoittelun Päiväkoti Agapessa. Elokuussa 2015 kerroin sadutus aiheisesta opinnäytetyöni ideasta päiväkodin johtajalle. Kokoonnuimme päiväkodin koko henkilökunnan kanssa ja pohdimme yhdessä miten sadutus palvelisi päiväkodissa toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sadutus oli vieras menetelmä päiväkodissa ja sen tuominen päiväkotiin opinnäytetyöni kautta oli tervetullutta. Kehittämisprojekti sai nimekseen Satuprojekti ja päiväkodin johtaja kirjasi työlle tutkimusluvan.

Päiväkodin henkilökunta päätti järjestää syyskuusta 2015 päiväkotiin satujen ja tarinoiden teemakuukauden, jonka aikana he syventyisivät lasten kanssa satujenmaailmaan. Saduttaminen sovittiin osaksi satujen teemakuukautta. Henkilökunta päätti rakentaa satunurkkauksen jossa lapset saisivat lueskella kirjoja teemakuukauden aikana, ja joka voisi palvella Satuprojektia vaihtoehtoisena sadutuspaikkana.

Päiväkodin henkilökunnan toiveesta Satuprojektin kohderyhmäksi valittiin päiväkodin 4-5-vuotiaat lapset, joita päiväkodissa oli 7. Sovimme sadutuksen olevan yksilösadutusta ilman annettua aihetta kuten Karlsson (2014, 44) kehottaa sadutuksen aloitettavan. Jos lapselle annetaan jo ensimmäisellä sadutuskerralla aihe, josta tulisi keksiä satu, voi lapsi helposti kokonaan kieltäytyä kertomasta satua tai jäädä pohtimaan, mitä aikuinen toivoo tai odottaa sadussa tapahtuvan. Sadutuksessa on ensisijaisesti kyse kiinnostuksesta lapsen ajatuksiin, joten on suotavaa, että lapsi saa myös itse valita, mistä satu kertoo. Aihesadutusta, jossa aikuinen antaa aiheen mistä kertoa satu, voi kokeilla säännöllisen sadutuksen jälkeen, kun saduttajan ja sadutettavien välille on jo syntynyt kuunteleva toimintakulttuuri. (Karlsson 2014, 44.)

Karlsson toteaa (2014, 29) ettei sadutettavien lasten tarvitse olla ennestään tuttuja, mutta päiväkodin henkilökunnan toiveesta varasimme muutaman tutustumispäivän ennen sadutuksen alkamista, jolloin olisin läsnä päiväkodin arjessa. Tutustumisen tavoitteena olisi erityisesti sadutettaviin lapsiin ja näiden vanhempiin tutustuminen.

Toiveenani oli laajentaa sadutuksen osallistava vaikutus myös lasten vanhempiin ja näin olla osaltaan vahvistamassa päiväkodissa toteutettavaa kasvatuskumppanuutta. Ehdotukseni vanhempien osallistumisesta satujen kuvittajina lisättiin päiväkodin henkilökunnan suostumuksesta Satuprojektin suunnitelmaan.

Satuprojektin päätöstilaisuutena toimisi Satunäyttely, joka järjestettäisiin ensisijaisesti lapsille satujen julkistamistilaisuutena. Satunäyttelyyn kerättäisiin kaikki lasten kertomat sadut ja niistä tehdyt kuvat. Sadut luettaisiin ääneen osoittaen arvostusta lasten kertomia satuja kohtaan. Satunäyttely toimisi myös samana

päivänä pidettävän vanhempainillan aloituksena. Sovimme päiväkodin henkilökunnan kanssa, että olisin vanhempainillassa mukana kertomassa Satuprojektin kuulumisia, sekä puhumassa sadutuksen mahdollisuuksista ja hyödyistä.

Laadin Satuprojektista kirjeen 4–5-vuotiaiden lasten vanhemmille (Liite 1), jossa selitän sadutuksen idean, ehdotan vanhempien osallistumista projektiin satujen kuvittajina sekä pyydän suostumusta lapsen osallistumiseen Satuprojektiin. Suostumus lapsen osallistumisesta kirjattaisiin nimikirjoituksella päiväkodin eteisessä olevaan kaavakkeeseen.

5.3 Projektin lapset

Satuprojektiin osallistui seitsemän 4–5-vuotiasta lasta. Lasten kehitys on aina yksilöllistä, mutta suuntaa antavat määritelmät ikävaiheen kehitysvaiheista auttavat hahmottamaan lapsen taitoja ja näin tukemaan lasta kehitysvaiheeseen sopivalla tavalla (Hermanson 2012 b). Satuprojektin kohderyhmän lapset ovat kehitykseltään vaiheessa, jossa taito käsitellä asioita joita ei ole tässä ja nyt mahdollistuu satujen kerronnan tai esimerkiksi juonellisten kertomusleikkien kautta (Vilen ym. 2006, 163).

Tässä kehitysvaiheessa rooli- ja mielikuvitusleikit sekä yksinkertaiset sääntöpelit ja leikit ovat mieluisia ja lapset innostuvat helposti tarinoista ja liioittelusta. Sanoilla leikkelyt, lorut, runot ja sadut ovat usein mieluisia, ja lapsi tahtoo myös itse kertoa omia tarinoita ja keksii omia sanoja. Tarinoiden kautta, leikeissä ja kyselemällä lapset voivat jo pohtia hyvän ja pahan sekä oikean ja väärän eroa. Lapsi oppii myös muita abstraktisempia käsitteitä kuten aikaisin, myöhään, nopeasti ja hitaasti. (Vilen ym. 2006, 159–163.)

6 SATUPROJEKTIN TOTEUTUS

6.1 Lapsiin tutustuminen

Kahden päivän ajan tutustuin Satuprojektin kohderyhmän lapsiin osallistumalla Päiväkoti Agapen arkeen. Aamuisin olin läsnä vanhempien tuodessa lapsia päivähoitoon ja sain mahdollisuuden tutustua myös vanhempiin kasvotusten. Kirje Satuprojektista oli lähetetty koteihin edeltävällä viikolla. Kerroin vanhemmille vielä suullisesti Satuprojektin ideasta ja vastasin esitettyihin lisäkysymyksiin. Vuorovaikutus vanhempien kanssa oli mielestäni tärkeää ja mielenkiinto Satuprojektia kohtaan nähdäkseni kasvoi. Aamuisten keskustelujen myötä sain kerätyksi kaikkien kohderyhmän vanhempien suostumuksen lapsen osallistumiseen Satuprojektiin.

Lapsiin tutustuminen tapahtui arjen tilanteissa kuten pukemisessa auttaen tai pihalla lasten kanssa höpisten ja leikkien. Juttelin lapsille tulevasta Satuprojektista ja pyrin luomaan välittömän ilmapiirin, sekä luomaan mukavaa innostusta yhteistä projektia kohtaan. Vuorovaikutuksessani otin huomioon sanojeni ymmärrettävyyden sekä pyrin aina laskeutumaan lapsen tasolle keskusteluissamme. Kokeilimme myös ryhmäsadutusta ulkona leikkipuiston pöydän äärellä. Ryhmäsadutus innoitti lapset kertomaan pitkän ja hassuttelevan sadun, jonka he tahtivat kuulla moneen kertaan uudestaan. Ryhmäsadutus auttoi myös minua havainnoimaan ja sen kautta huomioimaan paremmin helposti vetäytyviä ja arempia lapsia.

6.2 Saduttaminen

Toteutin yksilösadutukset syyskuun alussa 2015 Päiväkoti Agapessa aamupäivien ulkoilujen aikana. Kysyin lapsia satunnaisessa järjestyksessä tulemaan kertomaan sadun. Osa lapsista pyysi voivansa tulla kertomaan sadun hiukan myöhemmin leikkien ollessa kesken. Viisi lasta tuli vuorotellen, näille sopivalla hetkellä kertomaan sadun. Annoin lapselle aina mahdollisuuden valita missä sadutus tapahtuisi. Poikkeuksetta lapset tahtoivat mennä henkilökunnan kahvihuoneeseen jossa satunurkkauskin sijaitsi.

Kahvihuoneen ja sinne rakennetun satunurkkauksen yleinen ilme oli rauhallinen, lämmin ja valoisa. Satunurkka oli rakennettu pitsiverhoista, jotka oli ripustettu kirjahyllyn ja nojatuolien välille. Lattialla oli tynyjä, joiden päällä sai istua tai makailla. Huoneen pöydällä oli valmiiksi värikyniä ja papereita sadun piirtämistä tai valmiin sadun kuvittamista varten. Lapset saivat valita missä he istuvat ja saduttajana kysyin aina lapselta missä tämä toivoisi minun istuvan. Usein minut pyydettiin satunurkkauksen ovensuuhun, jossa olin sopivalla etäisyydellä.

Jokaisen lapsen kohdalla toistin sadutuksen ohjeet:

Kerro satu, sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat. (Karlsson 2014, 24.)

Saduttaessani keskityin kirjaamaan lasten sadut sanatarkasti ylös. Käytin mustekynää ja paperia joilla kirjoittaminen on minulle nopeinta. Sadun kertominen alkoi usein ujostellen, mutta muutaman kirjoitetun lauseen jälkeen lapset rohkaistuivat jatkamaan innokkaina. Pysin hiljaisella vuorovaikutuksella rohkaisemaan lapsia jatkamaan. Nyökyttelin, hymyilin ja kirjoitin innostuneena kaiken mitä lapsi sanoi. Ajoittain pyysin lapsia odottamaan, että pysyisin kirjoittamisessa mukana. Havaintojeni mukaan lapsista oli mielenkiintoista seurata kuinka kirjoitan heidän sanojaan tekstiksi paperille. Yksi lapsista innostuneena kertoi ja kuvitti satuaan samanaikaisesti. Kaikkien sadutettavien kohdalla lapsi itse ilmaisi selkeästi sadun loppumisen. Luin sadun lapselle ja tarjosin mahdollisuutta muuttaa tai korjata sadussa jotakin. Kaksi lapsista teki muutoksia omaan satuunsa. Muutosten tai tarinan jatkumisen jälkeen luin sadun uudelleen kunnes lapsi oli tyytyväinen satuunsa. Lasten reaktiot omaa satua kuunnellessa oli hihitystä tai hymyilyä. Sadutukset kestivät keskimäärin 15–20-minuuttia yhtä lasta kohden. Sadun kertomisen jälkeen tarjosin lapsille tilaisuuden kuvittaa oma satu jo valmiiksi varatuilla piirustusvälineillä. Kolme lapsista tahtoi piirtää satunsa heti sen kertomisen jälkeen.

Seitsemästä lapsesta kaksi kieltäytyi sadutukseen osallistumisesta päiväkodissa, mutta toivat kotona kerrotun sadun kuvituksineen päiväkotiin Satunäyttelyä varten. Lapsista neljä kertoi sadun satunurkkauksessa, ja yksi ainoastaan piirsi sa-

dun kahvihuoneen pöydänäärellä. Tätä piirrettyä satua ei kuitenkaan saatu julkaista lapsen toiveesta Satunäyttelyssä, vaan lapsi toi näyttelyä varten kotona kerrotun ja kuvitetun uuden sadun.

Keräsin lasten palautteen sadutuksesta tunnetilakortteja apuna käyttäen. Aina sadutuksen jälkeen pyysin lasta valitsemaan yhden viidestä erilaisesta nallekortista vastaukseksi kysymykseen: ”Miltä sadun kertominen tuntui?” Nallekortit ovat Pesäpuu ry:n kehittelemät tunnetilakortit, jotka sisältävät 50 korttia. Korttien kuvituksessa nallet ilmentävät erilaisia tunteita ja persoonallisuudenpiirteitä. Kortit on tarkoitettu käytettäväksi muun muassa sosiaali- ja perhetyössä, neuvoloissa ja päiväkotien lapsiryhmissä. Nallekortteja voi käyttää esimerkiksi keskustelujen aloittamisessa, ongelmien käsittelyssä, osallistujien itsetuntemuksen edistämisessä sekä tapaamisten alkulämmittelyinä. (Välivaara i.a.)

Sadutuksen palautteen antamista varten rajasin valittavien korttien määrää lasten valinnan helpottamiseksi. Vaihtoehtoina oli viisi erilaista korttia; 1) nalle joka näyttää hämmentyneeltä ja aralta, 2) nalle jolla on tyytyväinen ja seesteinen ilme, 3) nalle joka hyppii ja näyttää todella iloiselta, 4) nalle joka hassuttelee näyttäen kieltä ja 5) nalle joka itkee ja vaikuttaa tulkinnasta riippuen surulliselta tai kiukustuneelta.

Sadun kertominen oli iloista. Ei se ollut surullista eikä se ollut itkelyä vaan se oli tällasta (osoittaa iloisen nallen korttia). (Satuprojektiin osallistuvan lapsen palaute sadutuksesta)

Sadutukseen osallistuneista viidestä lapsesta kolme valitsi kortin, jossa nalle hyppii ja näyttää todella iloiselta. Yksi lapsista valitsi tyytyväisen seesteiseltä näyttävän nallekortin ja yksi lapsista hassuttelevan, kieltä näyttävän nallen.

6.3 Satunäyttely

Toteutin Satunäyttelyn päiväkodin jumppasalissa syyskuussa 2015. Koristelin tilan verhoilla ja tyynyillä juhlavaksi ja asettelin sadut ja niistä piirretyt kuvat seinälle lapsille sopivalle korkeudelle. Seinälle kokosin kaikki 4–5-vuotiaiden sadut, jotka

oli laadittu joko minun kanssani päiväkodissa tai kotona vanhempien kanssa. Lisäksi Satunäyttelyyn kertyi paljon kuvia kerrotuista saduista sekä tarinoita päiväkodin muilta lapsilta, joita päiväkodin henkilökunta oli saduttanut.

Lapsella on oikeus päättää siitä, kenelle sadun saa lukea. Satunäyttelyyn kerättiin vain ne sadut ja kuvat jotka lapset tahtoivat siellä esitettävän. Esimerkiksi yksi lapsista ei tahtonut erään satu-piirustuksensa tulevan esille, joten se jätettiin pois tämän tahtoa kunnioittaen. Karlssonin mukaan (2014, 41) lapsista on yleensä tärkeää ja mieluisaa, että oma satu tulee luetuksi muille lapsille, vanhemmille tai muille tuttaville. Se osoittaa sadun arvostamista ja julkaisemista.

Sadun julkistaminen kertoo kuinka paljon lapsen satua arvostetaan. Esille ripustaminen on tärkeää, siksi että lapset voivat katsella satuja ja niistä tehtyjä kuvia. (Karlsson 2014, 37–38.) Satunäyttely kokosi kaikki päiväkodissa ja kotona kerrotut sadut yhteen ja jokaisen satu luettiin yleisön kuullen ääneen. Tarjolla oli keksejä ja mehua. Lapset istuivat penkeillä puoliympyrässä niin, että näkivät kaikki sadut ja niiden kuvitukset yhdellä kertaa. Minä istuin edessä satujen vierellä ja pyysin lapsia vuorotellen näyttämään, mikä saduista luettaisiin milloinkin. Lähes poikkeuksetta lapsi tahtoi oman sadun luettavan seuraavaksi. Satuja kuunnellessa lapset eläytyivät niihin ja jokaisen sadun jälkeen annettiin aplodit tarinan kertojalle. Sadun lukemisen jälkeen lapselle annettiin myös mahdollisuus kertoa sadun kuvituksesta. Satunäyttelystä muotoutui yhdessä rakennettu tilaisuus, jossa lapset olivat päätekijöinä. Satunäyttelyssä korostui tieto ja tunne siitä kuinka projekti on yhdessä tehty ja kuinka jokaisen osallistuminen oli tärkeää. Lasten reaktiot Satunäyttelyn aikana olivat naurua ja iloisia hihkaisuja: ”Toi oli mun satu! Lue se satu uudestaan, se on hyvä!”

6.4 Yhteydenpito vanhempiin projektin aikana

Päiväkoti Agapen arjessa mukana ollessani ja Satuprojektia toteuttaessani olin aktiivisesti tekemisissä lasten vanhempien kanssa. Kasvokkain tapahtuvien keskustelujen lisäksi lähetin sadutusten jälkeen jokaisen projektiin osallistuvan lapsen vanhemmalle viestin (Liite 2.) oman lapsen sadutuksesta. Kirjeeseen oli kirjattu lapsen kertoma satu sekä ohjeet sadun kuvittamista varten. Muutamassa

tapauksessa kun lapselta ei tullutkaan satua tai lapsi ei tahtonut lainkaan osallistua sadutukseen, ehdotin mahdollisuutta kotona saduttamiseen tai vain piirustusten tekemiseen Satunäyttelyä varten. Molemmissa tapauksissa vanhemmat olivat saduttaneet lapsen kirjeeseen lisäämäni sadutus-ohjeen mukaisesti ja toivat päiväkotiin sekä sadun, että liudan sadusta tehtyjä piirustuksia.

6.5 Tavoitteiden saavuttaminen

Satuprojektin tavoitteiden mukaisesti tarjosin kaikille päiväkodin 4–5-vuotiaille lapsille mahdollisuuden sadun kertomiseen ensisijaisesti päiväkodissa, mutta lapsen tahdosta riippuen myös kotona vanhempien saduttamana. Karlssonin (2014) mukaan sadutusmenetelmällä voidaan rakentaa ja vahvistaa kohtaavaa osallisuuden kulttuuria. Sadutus on yhdessä tekemistä, lasten henkilökohtaisten kokemusten ja ajatusten esille tuomista lapsen omilla ehdoilla. (2014, 17–21.) Sadutuksen aikana lapsi sai olla omana itsenään nähty ja kuultu. Lapsen sanoja arvostaen kirjasin ne saduttajana ylös. Lapsi sai päättää sadun tapahtumat, sen pituuden ja mahdolliset muutokset. Sadutuksen jälkeen lapsi sai myös ilmaista tunteensa ja mielipiteensä sadun kerronnasta nallekorttien avulla.

Nallekorttien avulla lapsen kuulluksi tuleminen ja mielipiteen ilmaiseminen vahvistuivat ja saduttajana sain palautetta tilanteen onnistumisesta. Toisaalta palautteen luotettavuus olisi vahvistunut jos nallekorttien käyttöä olisi harjoiteltu ennen sadutuksesta annettavaa palautetta. Kukaan lapsista ei valinnut nallekorttia jonka ilme olisi viestinyt negatiivisia tunteita. Positiivinen palaute vahvisti omia huomioitani sadustilanteen onnistumisesta ja mielekkyydestä. Kaksi ujoa lasta kieltäytyi täysin osallistumasta sadutukseen päiväkodissa, mutta vanhempien mukaan sadutus oli ollut mukava hetki kotona.

Satunäyttelyn arvioinnissa keskityin havainnoimaan lapsia yhdessä henkilökunnan kanssa. Itse olin tapahtuman ohjaajana, joten henkilökunnan sivusta tehdyt havainnot olivat tärkeitä. Omien havaintojeni mukaan lapset eläytyivät kuuntelemaan satuja innokkaina. Sadun yllättäviin käänteisiin reagoitiin nauraen tai ”oho”-huudahduksilla. Luetun sadun kertojan nimi tuotiin selkeästi esiin ja lapset ryhtyivät oma-aloitteisesti kannustamaan ja kehumään toisiaan kerrotuista saduista.

Lapset tunnistivat satunsa sen vierelle asetettujen kuvitusten myötä. Sadun ää-
neen lukeminen luo yhteisöllisyyttä ja vahvistaa yhteisen ilon kokemista (Karls-
son 2014, 55). Ilmapiiri koko Satunäyttelyn ajan oli iloinen ja niinkin innostunut,
että jouduin muutamaaan kertaan kehottamaan lapsia istumaan paikoillaan. Hen-
kilökunnan havainnot vahvistivat omia huomioitani. Myös ujoilta vaikuttavat lap-
set näyttivät olevan mielissään kun heidän sadut luettiin. Jokaisen sadun jälkeen
kaikki antoivat aplodeja sadun kertojalle.

Myönteisen minäkuvan ja oppimisen asenteen rakentumisen kannalta on tär-
keää, että kohtaamisissa aikuinen osoittaa lapselle kannustusta ja arvostusta
(Kalliala 2008, 220). Satunäyttelyyn osallistuminen ja lasten rooli satujen kerto-
jina tuki yhteenkuuluvuutta ja mahdollisti lapsen hyväksytyksi tulemisen koke-
muksen. Mattila (2011, 39) kuvailee lapsesta iloitsemisen viestittävän hyväksyn-
tää ja olemassaolon oikeutta joka vahvistaa lapsen itsetuntoa.

Yhteistyö Päiväkoti Agapen kanssa sujui suunnitellusti. Päiväkodin henkilökunta
oli mukana Satuprojektin suunnittelussa ja mahdollisti projektin toteutumisen liit-
tämällä sen päiväkodin ohjelmaan. Satuprojektin kautta sadutuksesta tuli tuttu
menetelmä päiväkodin henkilökunnalle, ja jo projektin aikana henkilökunta ryhtyi
saduttamaan kaikenikäisiä lapsia päiväkodissa.

Vanhempien osallisuus Satuprojektissa toteutui keskustelujen, infokirjeiden sekä
satujen kuvittamisen kautta. Kolmen lapsen vanhemmat osallistuivat myös lap-
sensa saduttamiseen kotona. Osa vanhemmista kuvitti itse lapsen sadun ja osa
toi vain lapsen kotona piirtämiä kuvia näyttelyyn. Osoittautui merkitykselliseksi,
että pystyin keskustelemaan ja kertomaan projektista vanhempien kanssa kas-
votusten. Pelkät kirjeet eivät olisi riittäneet saamaan vanhempien huomiota, saati
sitten innostusta osallistua satujen kuvittamiseen. Toisaalta kirjeet olivat tarpeen
sadutuksen idean ja kuvituksen ohjeistuksen kannalta. Satuprojektin osuus päi-
väkodin vanhempainillassa jäi suunniteltua pienemmäksi, mutta vanhemmilla oli
tilaisuus nähdä Satunäyttelyn sadut ja kuvat päiväkodin seinällä. Lasten ja van-
hempien yhteinen osallistuminen Satuprojektiin olisi konkretisoitunut vielä parem-
min jos myös vanhemmat olisivat olleet läsnä Satunäyttelyssä. Jatkossa Satu-
projektin voisi toteuttaa niin, että Satunäyttely olisi osana jotakin päiväkodissa
järjestettävistä juhlista joihin myös vanhemmat muutenkin osallistuisivat.

7 POHDINTA

7.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyöni oli lapsilähtöistä varhaiskasvatusta toteuttava projekti, jonka tavoitteena oli edistää osallisuutta Päiväkoti Agapessa. Uusitalon ja Laakson (2005, 46) mukaan lasten kuunteleminen ja heidän kokemusten jakaminen on oleellista, jotta lapsi voi kokea osallisuutta ja sisäistä voimaantumista. Satuprojektiin sadutusmenetelmän toteuttamiseen osallistui päiväkodin 4–5-vuotiaat lapset sekä heidän vanhempansa satujen kuvittajina. Sadutus on menetelmä, joka herkistää aikuisen havainnoimaan lasten pohdintojen kulkua ja ideoita, (Karlsson 2014, 226) ja näin tarjoaa lapselle kuulluksi tulemisen kokemuksen. Nallekortit toimivat lasten mielipiteen esille tuomisena palautteeksi sadutuksen onnistumisesta ja mielekkyydestä. Satunäyttely kokosi kaikki sadut ja niistä tehdyt kuvat yhteen ja toimi projektin yhteisenä päätöstilaisuutena.

Kallialan (2008) mukaan lapsen sitoutuneisuuden taso ilmentää kuinka merkityksellistä toiminta on tälle ollut. Osallisuuden kokemus, motivaatio ja lumoutuminen ovat tunnusmerkkejä sitoutuneisuudesta. (Kalliala 2008, 64.) Havaintojeni mukaan sadutus oli lapsia innostava, motivoiva kokemus. Sitoutuneisuus näkyi lasten keskittymisenä ja kiireettömyytenä sadunkerrontahetkellä. Yksilösadutuksessa lapsi sai kertoa sadun sanoittaen ja jäsentäen omia ajatuksia ja kokemuksia. Ajoittain innostuneimpia lapsia oli pyydyttävä odottamaan sadun jatkamista, jotta pysyisin kirjoittamisessa mukana. Tulkintani mukaan kyse ei kuitenkaan ollut kiireestä saada satua valmiiksi, vaan ajatusten paljoudesta joita lapsi tahtoi tuoda esille. Karlssonin (2014, 45) mukaan lapset innostuvat sadun kerronnasta kun sille annetaan tilaa ja sitä arvostetaan.

Satuprojektissa lasten omien ehtojen kunnioittaminen mahdollisti kaikkien osallisuuden yhteiseen Satunäyttelyyn. Lapset, jotka eivät tahtoneet kertoa satua päiväkodissa otettiin mukaan Satunäyttelyyn tasavertaisesti sadun päiväkodissa kertoneiden lasten kanssa. Satunäyttelyssä tarinoiden yhteen kokoaminen ja yhdessä vietetty aika satujen äärellä toimi kaikkien yhteisöllistä osallisuutta tukevana toimintana. Yhteenkuuluvuus rakentuu yhdessä tekemisen ja olemisen kautta (Kalliala 2008, 38). Osalliseksi tuleminen on aina yksilöllinen kokemus ja

se tapahtuu vastavuoroisen vuorovaikutuksen seurauksena. Osallisuutta ja yhteenkuuluvuutta mahdollistava vuorovaikutus voi olla sanallista tai sanatonta. (Uusitalo, Laakso 2005, 44.) Satuprojektissa vuorovaikutus toteutui monipuolisena. Sadutustilanteessa lapselle annettiin tilaa sanalliseen vuorovaikutukseen kun aikuinen viesti sanattomalla vuorovaikutuksella arvostusta ja mielenkiintoa lapsen ajatuksia kohtaan.

Varhaiskasvatuksessa taidekasvatuksen tärkeimmät tavoitteet saavat liittyä yksilösuoritusten hiomisen sijasta taidekasvatuksen ”sivuvaikutuksiin”; itsetunnon kohenemiseen sosiaalisten- ja vuorovaikutustaitojen kehittymiseen, itse tekemiseen sekä yhteisen ilon jakamiseen (Kalliala 2012, 218).

Sadutuksessa, jonka voi sisällyttää taidekasvatukseen, on ennen kaikkea kyse näistä Kallialan mainitsemista sivuvaikutuksista. Satuprojektin sadutuksen kautta onnistuttiin jakamaan yhteistä iloa, luomaan mahdollisuus sosiaalisten- ja vuorovaikutustaitojen kehittymiseen, antamaan lapsille tilaa itse tekemiseen sekä kuuluksi tulemiseen. Yhdessä jaettu ilo huipentui Satuprojektin osalta Satunäytellyssä, jossa lasten kertomat sadut heräsivät henkiin esillä olevien kuvien, sadun ääneen lukemisen ja yleisön kautta. Satunäyttelyssä lasten keskinäinen vuorovaikutus viesti sekä sanallisesti, että sanattomasti yhteisestä innostuksesta ja ilosta.

Karlssonin (2014, 267) mukaan lasten itsetunto voi vahvistua sadutusmenetelmää käyttämällä. Sadutus antaa tilaa yksilöllisyydelle ja saa lapsen omanarvontunnon nousemaan. Satuprojektissa ujut ja arat lapset osallistuivat Satunäyttelyyn jossa heidän usein kuulumattomissa olevat ajatukset luettiin kaikille ääneen. Yhden kotona sadutetun lapsen sadun lukeminen Satunäyttelyssä kiinnitti erityisesti huomioni. Lapsen ilme, kun tämän satu otettiin esille, oli hämmentynyt, mutta iloinen. Kaikki lapset kannustivat ja kehuivat kyseistä satua ja sadun kertojaa erityisellä tavalla. Myöhemmin tapauksesta keskustellen päiväkodin henkilökunnan kanssa ilmeni, että aikaisemmin lapsen puhumattomuus on ollut esteenä tämän ajatusten esille tuomiseen. Sadutus avasi siis uuden väylän lapsen ajatusten ilmaisulle ja kuulluksi tulemiseen kokemiselle. Karlsson kuvailee samankaltaisista tapauksista tutkimuksessaan sadutusmenetelmän käytöstä. Sadutus

on toiminut monelle aralle lapselle mahdollisuutena olla mukana ja kokea itsetuntoa rakentavia onnistumisen kokemuksia. (Karlsson 2001.a. 125—126.)

Opinnäytetyöni onnistui kehittämään Päiväkoti Agapessa tehtävää varhaiskasvatusta. Satuprojektin avulla toin ja mallinsin päiväkodille ennestään vieraan menetelmän, jota päiväkodin henkilökunta alkoi omatoimisesti toteuttamaan projektin ulkopuolisille ikäryhmille jo ennen projektin päätöstilaisuutta. Lisäksi onnistuin laajentamaan sadutuksen vaikutuksen lasten osallistamisesta myös vanhempien osallistamiseen satujen kuvittajina ja näin ollen kasvatuskumppanuuden tukemiseen.

Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia sadutusmenetelmän vakiintumista Päiväkoti Agapessa sekä seurata säännöllisen sadutuksen vaikutuksia Satuprojektissa mukana olleiden lasten kohdalla. Lisäksi vanhempien osallisuuden kokemisen tutkiminen Satuprojektiin säännöllisesti osallistumisen myötä olisi mielenkiintoista.

7.2 Eettisyys ja luotettavuus

Satuprojektin kaikkien vaiheiden läpinäkyvyys ja tarkka kirjaaminen tukevat työn hyvää eettisyyttä sekä luotettavuutta. Tieteellisesti hyvien käytäntöjen mukaisesti työssä on toteutettu rehellisyyttä, huolellisuutta sekä muiden tutkijoiden töiden kunnioittamista. (Hirvonen 2006, 31.) Hyvässä kohtaamisessa lapsen ei tarvitse suorittaa tai pyrkiä miellyttämään aikuista saadakseen aikuisen hyväksynnän. Hyvässä kohtaamisessa lapsi saa olla ja pysyä omana itsenään. (Mattila 2011, 70.)

Palaute Satuprojektin onnistuneisuudesta perustuu lasten valintoihin nallekor-teista, heidän reaktioihin Satunäyttelyn aikana sekä päiväkodin henkilökunnan antamaan suulliseen palautteeseen. Eettinen herkkyys eli taito tunnistaa eettinen jännite tai ongelma erilaisissa tilanteissa mahdollistaa pohdinnan siihen, kuinka oma toiminta vaikuttaa toisiin ihmisiin. (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007, 21.) Nallekorttien kohdalla pohdin olivatko antamani viisi vaihtoehtoa sopiva määrä lapsille valittavaksi ja olivatko nämä kortit valittavista tunnetiloista tarpeeksi monipuoliset. Lisäksi pohdin oliko lapsilla todellinen valinnan vapauden tunne kun he näyttivät

kortin avulla miltä sadun kertominen tuntui. On mahdollista, että läsnäoloni valinnan hetkellä ohjasi lapsia miellyttämään tai yrittämään vastaamaan ”oikein” ja hyväksytyksi esitettyyn kysymykseen. Havaintoihini perustuen voin kuitenkin todeta havainnoimani lasten ilon ja innokkuuden sadutustilanteissa ja nallekortin valinnassa viestivän vapautta oman mielipiteen ilmaisuun.

Sadutuksessa on tärkeää, että aikuinen on kiinnostunut lapsen ajatuksia ja sanoja kohtaan (Karlsson 2014, 257). Sadutuksen yhteydessä on siis tarkasteltava liittyykö aikuisen innostus ja mielenkiinto pääosin lapseen itseensä ja tämän etuun olla kertomassa ajatuksiaan saduiksi, vai projektiin ja sen onnistuneeseen toteutumiseen. Satuprojektin aikana pyrin vaihtamaan päiväkodissa henkilökunnalle syntyneen ajatuksen Satuprojektista opinnäytetyötä varten ajatukseen Satuprojekti *lapsia* varten. Jos fokus *lasten* toimijuuden vahvistamisesta ja *lasten* aidosta kuuntelusta häiriintyy, on sadutus vailla lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen pohjaa.

7.3 Ammatillinen kehittyminen

Tässä opinnäytetyöprosessissa sain edistää hyvää vuorovaikutusta lasten ja aikuisten välillä, toteuttaa asiakaslähtöistä toimintaa, sekä soveltaa sadutusta yhteisöllisyyttä rakentavana menetelmänä. Suunnittelin ja toteutin opinnäytetyöni oma-aloitteisesti. Tahdoin tulevana lastentarhanopettajana tukea toiminnallani lapsilähtöistä varhaiskasvatusta, sekä hyvää osallisuuden kokemusta päiväkotiympäristössä. Satuprojekti mahdollisti ja edisti lasten omaa toimijuutta satujen kerronnassa ja kuvittamisessa. Kasvatuskumppanuuden edistäminen on yksi lastentarhaopettajan perustehtävistä ja tahdoin sisällyttää sen opinnäytetyöhöni. Vanhempien tietoisuus ja osallistuminen päiväkodissa tapahtuviin projekteihin pyrkii vahvistamaan yhdessä tekemisen ilmapiiriä kodin ja päiväkodin henkilökunnan välille.

Aloitin projektin perehtymällä sadutusmenetelmään sekä rajaamani viitekehyksen teoriaan. Tein harjoitus-sadutuksia työpaikallani vanhusten päivätoiminnassa useasti kesän 2015 aikana totutellakseni saduttamiseen käytännössä. Pidin opinnäytetyöpäiväkirjaa koko prosessin ajan ja kirjasin siihen kaikki projektin

vaiheet. Onnistuin rakentamaan Satuprojektista innostusta ja iloa tuovan projektin Päiväkoti Agapen arjen keskelle. Erityisesti lapsista huomasin kuinka oma intooni satujen kerrontaa kohtaan tarttui, ja kuinka Satunäyttelyä odotettiin jännityksellä.

Sadutus oli vieras menetelmä Päiväkoti Agapessa, joten jouduin itsenäisesti pohtimaan ja analysoimaan toiminnan ammatillista toteutumista. Reflektoin omia vuorovaikutustaitojani ja erityisesti vuorovaikutuksen sanatonta puolta. Osasinko antaa lapsille tilaa? Osoitinko arvostukseni lasten kertomia tarinoita kohtaan lapsille ymmärrettävällä tavalla? Onnistuiko sadutus sen teorian mukaan kuin se on tarkoitettu?

Saamani palautteen, Satuprojektin aikaan saaman ilon sekä onnistuneen Satunäyttelyn puolesta voin tulkita onnistuneeni saduttajana ja hankkeen toteuttajana. Yleisesti taidekasvatusta varhaiskasvatuksessa käsittelevän Kallialan (2012, 217) mukaan on tärkeää, että toimintaa ohjaava aikuinen on innostunut ja innostava. Oman näkemykseni mukaan oma mielenkiintoni ja innostukseni sadutusta kohtaan näkyi ja kuului vuorovaikutuksessani lasten ja aikuisten kanssa.

Kasvatuskumppanuuden tukeminen vanhempia osallistamalla oli tärkeä osa kasvussani lastentarhanopettajan pätevyyteen. Oli opettavaista huomata kuinka paljon vuorovaikutukseen vanhempien kanssa oli panostettava, jotta he lähtivät mukaan Satuprojektiin. Lapsilähtöistä varhaiskasvatusta, sekä laajasti lapsen tarpeita ajatellen, on tärkeää, että vanhemmat ovat mukana lapsen päiväkotielämänpiirissä muutoinkin kuin vain hoitoajoista ja perushoidosta keskustellen. Lastentarhanopettajana tehtävänäni on tukea lapsen ajatusten ja kokemusten esille tuomista ja huomioimista.

LÄHTEET

- Agape-keskus i.a. Päiväkoti. Johtoajatus ja arvot. Viitattu 22.2.2016. <http://www.kristillinenkoulu.org/paivakoti/johtoajatus-ja-arvot/>
- Hermanson, Elina 2012 a. Lapsilähtöinen kasvatusta ja curling-vanhemmuus. Terveyskirjasto. Duodecim. Viitattu 12.1.2016 http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=kot00301
- Hermanson, Elina 2012.b. Terve lapsi eri ikäkausina. Terveyskirjasto. Duodecim. Viitattu 12.1.2016. http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=kot00100&p_haku=lapsen%20kehitys
- Hyrkkänen, Kirsi & Kääriäinen, Mirja 2014. ”Hän avaa sadussaan palan sielunmaisemaansa” Sadutus – kasvatuskumppanin avain lapsen osallisuuteen. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Pieksamäen toimipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Hirvonen, Ari 2006. Eettisesti hyvä tutkimus. Teoksessa Jaana Hallamaa, Veikko Launis, Salla Lötjönen & Irma Sorvali. Etiikkaa ihmistieteille. Helsinki: Hakapaino Oy, 31.
- Juujärvi, Soile; Myyry, Liisa & Pessa, Kaija 2007. Eettinen herkkyyden ammatillisessa toiminnassa. Helsinki: Tammi.
- Kalliala, Marjatta 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus.
- Kangas, Jonna 2016. Enhancing children’s participation in early childhood education through the participatory pedagogy. Helsingin yliopisto. Väitöskirja (artikkeli). Viitattu 22.2.2016. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/159547> (13.)
- Karling, Marjo; Ojanen, Tuija; Siven, Tuula; Vihunen, Riitta & Vilen, Marika 2008. Lapsen aika. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Karlsson, Liisa 2014. Sadutus, Avain osallisuuden toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Karlsson, Liisa 2001. a. Lapsille puheenvuoro. Ammattikäytännön perinteet murroksessa. STAKES. Helsingin yliopiston kasvatustieteiden tutkimuskeskus. Helsinki: Oy Edita Ab.

- Karlsson, Liisa 2001. b. Sadutus pähkinänkuoressa. Lapset Kertovat. Viitattu 13.1.2016. <http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/Sadutus/sadutus-ohje.htm>
- Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2007. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta –opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kekkonen, Marjatta 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoidon diskursiivisilla näyttämöillä. Terveys- ja hyvinvoinninlaitos. Lapset, nuoret ja perheet -osasto. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy. Väitöskirja.
- Koivunen, Pirjo-Leena 2009. Hyvä päivähoito, työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Leinonen, Jonna; Venninen, Tuulikki & Ojala, Mikko 2011. Osallisuuden kulttuurin kehittäminen -Päivähoitohenkilöstön näkemyksiä lasten osallisuuden tukemisesta. Teoksessa Birgitta Vilpas (toim.) Löytöretkellä osallisuuteen -Kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa 2. Helsinki: Socca, 83—98.
- Mattila, Kati-Pupita 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus
- Nurmi, Jari-Erik; Ahonen, Timo; Lyytinen, Heikki; Lyytinen, Paula; Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: PS-kustannus
- Sarvimäki, Pirjo & Siltaniemi, Aki 2007. Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävärakennesuositus. Sosiaali ja terveysministeriö. Helsinki: Yliopistopaino, 45.
- Sinkkonen, Jari 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY
- Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005. Stakes oppaita. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy
- Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 2015. Varhaiskasvatus. Viitattu 13.11.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatuspalvelut>

- Turja, Leena 2011. Lapset osallisina - kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. Varhaiskasvatus tänään. Suomen varhaiskasvatus ry:n verkkolehti 5, 1—15. Viitattu 9.2.2016. ecef.org/wp-content/uploads/2014/03/2011-3-Turja.pdf
- Uusitalo, Ilkka & Laakso, Tiina 2005. ”Sit tääl on sellainen lohikäärme, millä voi ratsastaa...” Lapset elinympäristön kehittäjinä. Teoksessa Terttu Parkkinen & Soili Keskinen (toim.). Lapsen sosiaalisen kehityksen moninaisuus. Turku: Turun ammattikorkeakoulu
- Varhaiskasvatuslaki 1973/36, 19.1.1973. Viitattu 10.11.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Vilen, Marika; Leppämäki, Päivi & Ekström, Leena 2005. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: WSOY
- Vilen, Marika; Vihunen, Riitta; Vartiainen, Jari; Siven, Tuula; Neuvonen, Sohvi & Kurvinen, Auli 2006. Lapsuus – erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Vilpas, Birgitta & Tast, Sylvia 2011. Osallisuutta ja näkkileipää -Kehittämisen ja käytännön tutkimuksen rajapinnalla. Teoksessa Birgitta Vilpas (toim.) Löytötretkellä osallisuuteen -Kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa 2. Helsinki: Socca, 145–148.
- Välivaara, Christine i.a. Nallekortit. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 8.2.2016. <https://www.thl.fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/pesapuu-ry-lapsilahtoisentuoskentelyn-valineet/nallekortit>

LIITTEET

Liite 1. Ensimmäinen kirje vanhemmille

Hyvät vanhemmat,

minulla on ilo ja kunnia kutsua teidät ja teidän lapsenne mukaan Päiväkoti Agapessa järjestettävään Satuprojektiin! Satuprojekti on osa opinnäytetyötäni ”Satuprojekti osallisuuden tukena Päiväkoti Agapessa”.

Satuprojekti perustuu sadutusmenetelmään, jossa lasta kehoitetaan kertomaan satu, ja jonka aikuinen kirjaa sanatarkasti ylös. Sadutus ei ole opetusta, vaan lapsen kuuntelua ja tämän ajatusten arvostamista. Satuprojektiin osallistuu päiväkodin 4-5-vuotiaat lapset.

Satuprojektissa lasten keksimistä saduista järjestetään satunäyttely 28.9 Päiväkoti Agapen tiloissa. Jotta näyttelyyn saadaan upeiden kertomusten lisäksi väriä, pyytäisinkin teitä, hyvät vanhemmat, apuun. Toivoisin teidän paneutuvan lapsenne kertomaan satuun ja piirtävän/ maalaavan sadusta kuvan.

Lasten sadutus toteutetaan 14–18.9.2015. Kun sadut on kirjattu ylös, lähetän teille lapsenne kertoman sadun, jonka toivoisin teidän tai esimerkiksi lapsen isovanhemman kuvittavan. Yksi kuva riittää. Aikuisen piirtämän kuvan lisäksi lapsen omat piirroukset sadusta ovat myös erittäin tervetulleita. Kuvat tulisi palauttaa seuraavan viikon aikana 25.9 mennessä, jotta ne pääsevät 28.9 Satunäyttelyyn esille lasten kertomien satujen vierelle.

Pyytäisin teitä vielä allekirjoittamaan suostumuksenne lapsenne osallistumiseen Satuprojektiin päiväkodin seinällä olevaan nimilistaan. Lasten sadut ja niistä piirretyt kuvat julkaistaan opinnäytetyössä nimettöminä. Jos asiasta ilmenee kysyttävää, minut tavoittaa sekä puhelimella, että sähköpostilla! 😊

Syksyisin terveisin

Petra Laine

Diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomi- + lastentarhanopettajaopiskelija

Liite 2. Kirje vanhemmille Satuprojektin aikana

Terveiset Satuprojektin hulinasta!

Tässä on (lapsen nimi) kertoma satu, joka nyt kaipaisi kuvituksen näyttelyä varten.

Kuten aikaisemmassa kirjeessä mainitsin, olisi ihanaa saada yksi aikuisen (isän, äidin tai esimerkiksi mummon) tekemä kuva ja mielellään myös (lapsen) omia piirroksia satuun liittyen. Kuvituksen voi toteuttaa esimerkiksi piirtäen, maalaten, lehdistä kuvia leikaten tai vaikkapa valokuvalla!

Toivon, että palautatte **kuvat 25.9.2015 mennessä** Päiväkoti Agapeen. Satunäyttely toteutuu päiväkodin liikuntasalissa 28.9.2015 ja siinä on mukana kaikkien päiväkotilaisten satuja ja kuvia.

Kiitollisena yhteistyöstä Petra Laine :)

15.9.2015

Äiti iloinen

Pieni verho jäi kiinni minuun. Meen kotiin pois päiväkodista. Pieni se oli. Leikin leluilla. Haluan mennä pomppimaan. Haluan kerätä kukkia maljakkoon. Lähden pois kotoa kouluun. Valokuvan koulussa otan. Annan äidille valokuvan. Kun menen toinen kerta kouluun, annan hänelle kukat. Lähden taas ulos leikkipuistoon pomppimaan. Tein kaulakorun ja annoin kukkia ja sekä yhden ruusupannan. Sitteen äiti istui, äiti kiitti minua. Äiti tykkäs. Vei minut ulos ja keräs kukkia mulle. Äiti oli iloinen, minä kiitin äitiä ja äiti kiitti minua. Ja kun oltiin kotona, katsoin ulos ikkunasta ja menin ulos ja istutin kaikki kukat. Kun äiti lähti kävelylle, hän yllättyi. Paljon kukkia oli puutarhassa. Äiti meni kävelylle ja sanoi minulle kiitos uudelleen.

Valmis.